Norman Károly

Károly – Manó 3.

Nekrológ

– Manó: Jaj, de boldog vagyok, hogy találkozhatunk.

– Károly: Én is! Érzem a te örömedet, de azt is, hogy aggódsz valami miatt.

– M.: In medias res, ahogy a kultúrtörténetben, egymilliárd évvel korábban, ti fogalmazni szoktátok. Nem odázhatjuk el tovább, mert az eleje táján kell elintézni. Emlékszel, a legelső együtt gondolkodásunk során kérdezted, volt-e előtted is kísérlet, s én felidéztem, hogy volt, de sikertelenek, mert megőrültek az újraélesztettek. Nem tudták feldolgozni, hogy megint élnek. Eddig nem mertem belemenni ebbe, mert annyira érzékenynek érzem...

– K.: Ne aggódj, Manó kedves. Én nem fogok megőrülni. Nyugodtan taglalhatjuk a halálomat, ami nekrológ lesz.

– M.: De hiszen élsz!

– K.: Nekrológnak neveztük, amikor egy eltávozottról mások – többnyire tisztelgően – nyilvánosan megemlékeztek. Amint tudod, akkoriban külső technikákkal kommunikáltunk, többnyire akusztikusan vagy írásban. A nekrológok szónoki vagy publicisztikai műfajú dolgozatok voltak. Tehát az „ittmaradtak" nekrológoztak a többi „ittmaradottaknak". Pontatlan szóhasználat! Az egyik első lejegyzett és fönnmaradt nyelvemlékünk magyarul „Halotti beszéd", csakhogy az eredetiben „sír felett való beszéd" volt, „sermo super sepulcrum". Igazi halotti beszéd az volt, amikor a halálra készülő megírta, amit a végrendelete szerint a búcsúztatáskor az ő megszemélyesítőjének kellett előadnia. Az én nekrológom is igazi: hiszen én tényleg meghaltam.

– M.: Benned nem ébredt a többieknél szinte általános védekező reflex, ami szinte összekapcsolódik a negatív kifejlettel. Ahogy akkor gondoltad: belenyugodtál a teljes kiszolgáltatottságodba, és később sem őrültél meg. Idáig nem mertünk belemenni...

– K.: Majd később gondolkodjunk a kiszolgáltatottság ésszerű feldolgozásának az akadályozottsága és az ésszerűség felbomlásának ezzel összekapcsolható műfajai közötti kapcsolatról. Voltak szociális jelenségek, amelyeket – egyebek mellett – tömeges pszichoterápiának lehet tekinteni. De én ésszerű lény vagyok. Egészen biztosan tudtam, hogy meghaltam, öröm, ha felidézhetem. Hogy megint élek, az ráadás, egymilliárd éve

éltem eleget. Nincs mit védekeznem: akik az életet ölembe dobják, azokat csak köszönet illeti, hiszen én élvezem; amellett teljes a lehetőségük, hogy akármikor elvegyék. De hittem, hogy nem ez a szándékuk. Tudod, nekem pontos emlékem van például afelől, hogy a fogaim már rég tönkrementek, kihúzták őket. Amikor öntudatra ébredtem, az első érzésem az volt, hogy a nyelvemmel hiánytalan fogsort érzek a számban. Ezután már tükörre sem volt szükségem. Biztos voltam benne, hogy először is, a küllememnek a valóságossághoz kevés elszámoltatandó köze volna, de valószínűleg formálisan is teljesen pontos. Ettől fogva anyagi szempontokkal nem törődtem, sokkal inkább azzal, mit érzek és gondolok, hogyan állnak a belső szellemi paramétereim. Ebben aztán elég hamar megnyugodtam: akik ezt rekonstruálták, azok nem akarhatják azonnal visszavenni.

– M.: Hogy viszonyultak a humanoid ősemberek a halálhoz? Mennyire vagy te tipikus?

– K.: Ezt nem tudom. Elmélkedhetem róla. Én az első életemben nem hittem azt, amit viszont sokan, hogy már az a születés is visszavehető, személyes adomány volna, pedig ez többnyire megkönnyítette a távozást. Most érdekesnek találtam, hogy az életem fölött teljes valaki mások hatalma, nem mintha az én első életemben az ilyesmi ritkaság lett volna. Meg kell neked gondoljam, az életet mindig is tiszta örömmel fogadott, meg nem érdemelt ajándéknak tekintettem, egészen hasonlóan, mint egy tételes vallás hívője; csak épp az adományozót nem személyesítettem meg. Amikor valaki szembesült a véggel, az többnyire – így vagy úgy, rábeszélésre, belátás alapján, kényszerből vagy önként, de – elfogadta. Vallások előzetes rítussal, például utolsó kenettel tették elviselhetővé, aki hisz a túlvilági életben, utoljára hadd gondolja, hogy ez a menetjegye oda. Aztán sokan hiszik, hogy azok a morzsák, amiket még megtehetnek, érdemben elrendezik a hagyatékukat. Végrendelet, hasonló mulatságok. Ám szerintem irdatlan halom marad mindenki után, ugyan hogy lehetne akárcsak észrevehető módon befolyással ennek a kincstárral összeépült szemétdombnak a további sorsára a végelgyengülő, s mi volna ennek az értelme? Hadd maradjon ez az utókorra! Egy hosszadalmas halál során sokszor efféle, hiábavaló küzdelmekbe bocsátkozik a távozó lélek. Tipikus példája ennek az egyiptomi fáraó, aki egész életében, folyamatosan el-halálozott, s minden, amit tett, a halála utáni dolgokat volt elrendezendő. Rémes elgondolni: ha az akkor élt milliók mindegyike egy-egy piramist épít, tán a Kozmosz anyaga sem elegendő. Általános halálkultusz, egy élet is kevés hozzá.

– M.: Szóval te nem akartál volna magadnak piramist vagy katedrálist, hogy például itt és most a hasznát vehesd? Halálszempontból kétféle lélek élt egykor: a fáraó, és a nemfáraó?

– K.: Valahogy úgy. Az én koromban a humanoidok egyik része azt gondolta, hogy ő egy fáraó, és a „nevének" fönn kell maradnia, a piramisnak, amely felett az utókor majd alkalmat talál a személye iránti hódolathoz, hogy ez lenne a tovább élésének a záloga, másként nem tudja leküzdeni, hogy most van, de majd nem lesz. A másik része viszont nem akarná, hogy templom maradjon utána, torony, híd, regény, amely a nevét viseli. Síremlék, amelyet majd kincsként vájnak elő a régészek a sivatag alól. Akiknek nem volt efféle szándékuk, sokszor végrendelkeztek úgy – ha egyáltalán –, hogy annak ugyan régészek, de újraélesztők sem vehették volna hasznát, mert elhamvasztatták magukat, és szétszóratták gusztusuk szerint különféle közegekben, földön, vízben, levegőben; így tértek vissza oda, ahonnan vétettek. A Halotti beszéd nagyon elnagyolt, „ysa pur es chomuv uogmuc", ez legföljebb egy tizedrész igazság, annyi a hamvasztás utáni szilárd maradék, azok számára, akiknek az eltávozottból az anyaga tűnt a legfontosabbnak. Az élők elsősorban a levegőből vétetnek, s oda térnek vissza, onnan való a szikkadt aggastyánban is hatvanszázaléknyi víz; és minden élő anyag legjava kondenzált levegő. Ahhoz, hogy egy bolygón az élet globális jelenség lehessen, kell az a logisztika, amely mindenhol hozzáférhetővé teszi, odaszállítja, elteríti azokat az anyagokat, amelyekből felépülhet. Ezt az egyenletes anyagelosztást és szállítást nem is a víz végzi, hanem leginkább a légkör, a szenet a széndioxiddal, a nitrogént tisztán és alkatrészként az ammóniával, a hidrogént és oxigént közvetlenül és a vízzel, a foszfort és ként a vulkánok füstjével. Mészkő a csontokban, igen, ötkilónyi. A földi élet szétterítésében is körülbelül ekkora magának az élőanyagnak a része, fejlett formában nemde úsztak-szálltak-vándoroltak-vonatoztak ide-oda, mindenhova. Ennyit az anyagi alapokról.

– M.: Te eszerint nem érzed magad piramisépítő fáraónak, hanem a másik oldalhoz tartoztál.

– K.: Mint az apósom, ha ismered ezt a fogalmat. Munkás élete negyven évében csőszerelő volt egy bőrgyárban, nem az örökkévalóságban gondolkodott, hanem szerelte a csövet, minden egyes nap. Nem maradt utána semmi, ami templomhoz, Nobel-díjhoz vagy piramishoz hasonló. De szerintem senki sem gondolhatja tiszta szívvel, hogy ne maradt volna utána pont ugyanannyi, mint bármely fáraó, Ramses, Gaudi vagy Einstein után. Hadd tegyem hozzá még: a fajom egésze maradt fenn

a viharos változások közepette, nem csupán a fáraók. Hogy úgy gondoljam: egy piramis sem csupán, sőt, főleg nem is a fáraó emléke.

– M.: Node író voltál. Nem azért írtál, hogy a neved fönnmaradjon?

– K.: Dehogy. Nem efféle cél vezette a tollamat; annak nem annyira célja volt, inkább oka. Az ugyanis, ami bennem volt, és kikívánkozott. Most, együtt gondolkodva, ez hatékonyabban tud belőlem kijutni. Gondolnám: a globális telepátia az egyéni érdemek, a találmányok, a regények, a díjak és hasonló ideiglenességek halála. A nagynevűség vége. Érteni vélem ezt a mostani kort.

– M.: Mit gondolsz, mit érezhettek a többi újraélesztettek?

– K.: Talán merevebb volt a lelkük. Vegyünk egy igazi hívőt. Tegyük fel, alaposan elsajátították a Túlvilágról szóló, korombeli tanokat. Körülnéznek, és nem a különféle hitük szerinti, de általánosan humanoid szerkezetű isteneket, angyalokat vagy ördögöket látják maguk körül, hanem – bocsánat a kifejezésért – ájtatos manót és hasonlókat. Ez biztosan a halál utáni élet, de nyoma sincs benne a várt, klasszikus Mennyországnak vagy Pokolnak. Ez ám a meghasonlás. Az egyiptomiaknak talán egyszerűbb lehetett volna, a halál utáni szociális környezetüket animális jelleggel képzelték el, hogy úgy gondoljam. Kereshettetek volna fáraómúmiát az újraélesztéshez.

– M.: És akik nem voltak hívők?

K.: Azok talán egészen bizonyosak voltak benne, hogy a halál után nincs élet, nincs számukra semmi. Felkészültek erre, olyan fokon, hogy azt nem lehet túlélni, velük halt a teljes eszmei meggyőződésük. Erre mégis van halál utáni élet! Nahát, ezt ép ésszel elviselni, ezen még a megtérés sem segít. Nna, eléggé meddő dolog nekem afelől tűnődni, mások miért őrültek meg. Ez már az életemben is problémám volt.

– M.: Derűsen viszonyulsz egyes nehéz kérdésekhez. Ezen a belső röhögésedet értem, már megint.

– K.: Persze, ez az egyik sajátságom, ha valami leküzdhetetlenül kínos, azon kacagni kell, az biztosan segít.

– M.: Hogyan haltál meg?

– K.: Lezuhantam. Egyáltalán nem akartam meghalni, hanem megszédültem, és elbotlottam egy magas ház legfelső emeletén. Pontosan tudtam, hogy ezt nem fogom túlélni, mert nem lehet; és amíg, egyre gyorsulva, tíz emeletet zuhanok lefelé, van még összesen három másodpercem.

– M.: Igen, és a kultúrtörténet azt állítja, hogy ilyenkor „lepereg az ember előtt az egész élete”.

– K.: Kultúrklisé, ilyesmiről ténylegesen soha senki sem számolhatott be. Akik igazi halálközelt túléltek, csak annyit mondhattak, hogy a lélek ideje megnyúlik, több fér bele, ami mögött a végső vészhelyzet által felszabadított hormonok álltak, adrenalin, dopamin, hasonlók; az idegrendszer felpörög, beveti a végső energiatartalékát. Én most, nekrológ, beszámolhatok a magaméról. Volt egy névrokonom, vitorlázó pilóta, egy felszállásakor elkövetett öt hibát, három is elég a katasztrófához. Túlélte. Amikor kiszerelték a roncsok közül, és a pneumatikus rögzítő hordágyon összecsomagolták a kórházba vitelhez, közölte, hogy „csak hihetetlen örömet érzett a földhöz csapódáskor". Persze, ami adrenalin beszabadult a vérkeringésébe, az lelkileg is földobta, miközben visszapattant a talajról. De neki nem volt három másodperce.

– M.: Te mire gondoltál zuhantodban?

– K.: Felgyorsul az idegzet, eddig rendben. Több fért három másodpercbe, mint minden más három másodpercembe. De az egész élet újragondolásához ez kevés. Estemben eszembe jutott egy rövid remekmű, vedd elő a kultúremlékezetből, Ambrose Bierce: *Eset a Bagoly-folyó hídjánál*. Katonák felakasztanak egy embert egy hídon, és amíg a kötél megfeszül, és ő tényleg meghal, egy egész további életet él át, elméjében lejátszódik, hogy a kötél elszakad és ő mégis megmenekül – egy hosszú folytatással. Arra is gondoltam, hogy nincs értelme zsigeri sikoltozásnak, most meg fogok halni, na és. Tudod, az a derű. És apósomra: ha a nevem nem maradna fönn, mit sem tesz, amit tettem, abból tovább él utánam, ami másokban él, amíg a mások élnek. Apósom után a csövek; utánam, akiket tanítottam. Az utolsó pillanatom a derű volt, ha ugyanaz, mint az egykori pilóta sporttársamé, ha inkább az én általános problémakezelési működésmódom.

– M.: Soha többé nem fogom „belső röhögésnek" nevezni, amikor észlelem a lelkedben. Szóval eltávoztál békével, noha ezt nem akartad, és bele sem nyugodtál, mert ha valamit is akartál, az mindig az „élet" volt; és ha valamiről is gondolkodtál a halálod utáni hagyatékod tekintetében, eszerint abban is egészen nyugodt voltál. Nem volt olyasmi, amit el kellett volna intézned, de nem tetted, és ez furdalt zuhantodban? Nem gondoltál a leendő gyászolókra?

– K.: Tudod, amikor valaki elmegy, nagy a sírás. Ám ez merőben igazságtalan, morálisan nem igazolható magatartás. Amit az életében megtett, nagy, vegyes halom. Ami ebből rossz, azt nyugodtan elfelejthetjük, ha úgy tetszik, legyen a halála komor összetevője a bűnhődése, elég a mi ősemberi mérlegérzetünk kiegyensúlyozására, azzal a gyönge logikával, hogy ha élni jó, akkor nem élni rossz; holott ez nem így

van, élni tényleg jó, viszont nem élni semmi, egy gyertya lángját elfújni lehet, a másik oldaláról elszívni nem. Ami viszont a hagyatéka halmából jó, azért csak köszönet illeti. Ugyan mit gyászolunk? Szemrehányást tennénk neki, hogy nem adott még többet a ránk hagyott drágaságokhoz?! A telhetetlen túlélők!

– M.: Egy hívő eszerint azt gondolja, hogy a távozása nem az elkülönült lelke végső elmúlása. Ám ha az élete és a halála összekapcsolódik, akkor eszerint mást gondol az életéről is, mint a nem hívő? Kevesebbet érne neki?

– K.: Én nem vagyok hívő, de azt gondolom, nincs igazi különbség. Számomra az életnek nincsen alternatívája, amikor vége van: akkor vége van. Engem a teendőim ehhez a világhoz kötnek, sem túlvilági elszámolásra, sem halál utáni életre nem készültem soha. Ám kiderülhet, hogy egy hívő elkötelezettsége pontosan ugyanilyen. Hiheti ugyan, hogy csak ideiglenes kiküldetésben van ebben a világban, ám nem azzal a megbízatással, hogy állandóan a visszamenekülésén iparkodjék. Dolgozik tehát az evilágbeli megbízatásán, amíg csak a kiküldetése tart, vagyis az utolsó pillanatáig; csakis ezzel számolhat el tisztán.

– M.: Valamire rá kell térnem a megőrülő feltámasztottak és a közötted lévő különbségről. Látni vélem, hogy akkor sem tudhatunk meg érdemben mást ama belső világról, ha egy fáraót támasztunk fel, nem ezen múlt. De tudod, nem úgy történt, hogy volt egy halom feltámasztott, és egy megmaradt. Hanem a neurális háló úgy értékelte: változtatni kell a feltámasztási módszeren az eredményesség érdekében. Eléggé nehéz a rekonstrukció anyagilag is, ami a genomot illeti; de információs értelemben is, ami például az emlékeket, gondolkodásmódot. A neurális háló úgy értékelte: némileg ellentmondásos, hogy miközben éppen a belső lelki tartalom elérése a cél, mégis elsőbbséget kap a földhözragadt matériáé, vegyületeké, szerkezeté, genomé és hasonlóké; hogy azon múlna, valaki humanoid-e ama végtelen belső tartalmakkal, hogy milyen fehérjéből rakjuk össze. Ha ez így volna, egy elhamvasztott újraélesztésére semmi esély, hiszen atomokra bomlik az anyaga, a semmibe foszlik belőle a közvetlenül hozzá kapcsolódó információ, ahogy te is gondoltad az imént. Ám a te feltámasztásodban ama novella, az Ájtatos manó, nem a kiindulás volt, gondolván, hogy a szemlélete ígéretes a megértés tekintetében. Hanem az csak apró kis információs részlet felőled, a kulturális nyomaid óriási halmazában, hogy úgy gondoljam, az összes olyan emlékekében, amilyen azokról is keletkezik a többiekben és az őt környező egész anyagi és szellemi világban, akik „nem fáraók”, nincs nevük, hanem amit az apósodról is meséltél. A csövek, amelyeket negyven éven át javított.

Belőled is volt bőven, ahogy utaltál is rá, például tanítottál; egyszer majd ki kell magyaráznod, ez hogy illik össze azzal, amit az „iskolákról" gondoltál. Szóval nem elsősorban az anyagodból rekonstruáltunk, remélvén, hogy azzal majd megjön a szellem is, hanem elsősorban a lenyomataidból – végül is mindenből, ami épp nem te voltál. Ezt simán meg lehet tenni egy elhamvasztottal is. Az is lehet, hogy a tested jobban hasonlít ahhoz, amilyennek mások láttak, mint amit te a tükörben; melyik az igazibb? Az anyag jön és megy, él és meghal; de csak a lélek járműve. Nem az az, amit újra kell vagy lehet éleszteni. Ráébredtünk, hogy ami igazán kell, azt nem is kell újraéleszteni, mert el sem ment.

– K.: Manó drága, ha mindezt tudjuk, amint tudtátok is...

– M.: Nem azonnal, csak a kudarcok után értékelte újra a neurális háló.

– K.: ...jó, gondolattal, ha mindezt tudjátok, akkor mi szükség van konkrétan az én lelki tartalmaimra, illetve általában a humanoidokéira, amelyek tehát ki sem aludtak a fajommal együtt?

– M.: Kedves Károly, ami az anyagi technikát illeti, ti is újraélesztettetek fajokat, bölényt, mamutot, dinoszauruszokat, amelyek látszólag végleg eltávoztak a világból; pedig ott voltak a csontjaitokban, az örökítő anyagaitokban, hetedíziglen. Egyenesben is, nem csak holmi tudományok kerülőjével. De már tudjuk: sok dolgot csak elővenni kell, mert ugyan itt vannak, még ha békeidőben nincs is rájuk szükség. Kiderült, hogy a szellemi tartalmak is itt vannak, akár milliárd évig is, mint bizonyos csövek távoli következményei; vagy minden emlék a tanítványok és leszármazottaik sorában. Minden van, ami volt. Néha kellhet hozzájuk külön hordozó, amely jön-megy a világban, él és meghal. Általuk nem újraéled valami, hanem fölébred. Hiszen ezt neked értened kell.

– K.: Értem. Íme, én vagyok a tautológ ősközember-példa a túlélő képességre. De nem a testemről van szó. Messze túlhaladt a bölcselet Platónon, Arisztotelészen, Hegelen, amikor én éltem. Mégis elővettük Jézust vagy Platónt, ha a szükség úgy hozta: járjon-keljen a világban.